

**ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗВІДКИ
З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І
ПРАВОНАВСТВА**

Випуск 8

ЖУРБА Л.В., асистент
ПРАХОВА С.А., вчитель історії
(Криворізький науково-технічний металургійний ліцей №16)

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Рівень розвитку країни значною мірою визначається рівнем розвитку освіти, яка на етапі становлення постіндустріальної цивілізації повинна швидко й адекватно реагувати на потреби суспільства, позбавляючись шляхом проведення кардинальних реформ притаманного їй консерватизму. Одним із важливих чинників реформування освіти є її інформатизація. Побудова ефективних систем інформатизації освіти з урахуванням світового досвіду, особливостей і реалій стану вітчизняного освітнього простору – актуальна наукова і практична проблема.

Одним із пріоритетних напрямків розвитку сучасної загальноосвітньої школи в Україні є використання інформаційно-комунікаційних засобів навчання в загальноосвітньому процесі, що є важливою складовою інформатизації освіти. В цих умовах все більш актуальним стає питання інтеграції інноваційних методик навчання, насамперед інформаційно-комунікаційних, у традиційну шкільну методику. Важливим при цьому є використання досвіду Д. Десятова, С. Жерлигіної, О. Мокрогуза, В. Суботіна, О. Худобець та інших педагогів, які засвідчили, що інформаційно-комунікаційні засоби навчання доцільно застосовувати при вивченні всіх предметів і навчальних дисциплін, зокрема історії. В їх роботах інформаційно-комунікаційні технології постають як нові інтерактивні засоби навчання, які мають цілий ряд дидактичних особливостей, що дають змогу якісно змінити методи, форми і зміст навчання в сучасній українській школі [1; 2; 5; 7; 8].

Мета даного дослідження – обґрунтувати ефективність використання інформаційно – комунікаційних технологій у системі проблемного навчання історії.

Основним завданням сучасної української школи є формування всебічно і гармонійно розвинутої особистості, провідним показником якої є наявність високого рівня розумових здібностей. У зв'язку з цим передові вчителі минулого і сучасності постійно ведуть пошуки нових шляхів покращення навчального процесу. Ці пошуки призвели до усвідомлення важливості використання в шкільній практиці ефективних методів проблемного навчання.

Проблемне навчання – це тип розвивального навчання, в якому поєднується систематична самостійна пошукова діяльність учнів з засвоєнням ними вже готових висновків науки. Сама концепція проблемного навчання виникла досить давно, але її активна розробка і практичне застосування розпочалося лише в другій половині ХХ століття. Перші паростки ідеї проблемного навчання простежуються в роботах американських дослідників Дж. Дьюї та Дж. Брунера. Цю концепцію активно підтримали і досить успішно розвивали радянські вчені, такі як І.Я. Лернер, А.М. Матюшкін, М.І. Махмутов, М. М. Скаткін та ін. На сьогоднішній день існує ціла плеяда педагогів - методистів, які активно займаються дослідженням і розробкою питання ефективності використання проблемного навчання в сучасних українських школах.

Однак, варто акцентувати увагу на тому, що не дивлячись на активні дискусії і досить вдалі теоретичні доробки методистів, застосування проблемно-розвиваючого навчання в українських школах ще не набуло дійсно широкого розповсюдження. Це, перш за все, пов'язано з консервативними поглядами деяких українських вчителів, які не бажають змінювати методику викладання і з недовірою ставляться до нових, ще не достатньо апробованих прийомів навчання. Але практика доводить, що розповсюдження ідей проблемності в навчанні має дуже позитивні результати, вони сприяють активізації навчання, освоєнню нового змісту освіти та підвищенню якості успішності учнів. Це особливо актуально сьогодні, коли інтеграція України до Болонської системи освіти, вимагає збільшення об'єму самостійної роботи учнів. Проблемне навчання саме і покликане зробити цю роботу більш зрозумілою, продуктивною і ефективною.

Проблемне навчання синтезує досвід багатьох поколінь вчителів. Це те, що сьогодні розглядається як нове і його має брати на озброєння кожен сучасний учитель. Однак, застосову-

вати на практиці проблемне навчання досить важко, тому що до цього часу не існує методичних розробок стосовно основних питань, завдань і задач, проведення проблемних занять, не говорячи вже про методику викладання окремих тем і розділів навчальних курсів.

Раціональність застосування проблемного навчання визначається основним його призначенням: стимулювати пізнавальну активність учнів, формувати в них прагнення до отримання знань, задіяти їх в самостійній дослідницькій діяльності, розвивати творчі здібності, виховувати глибоке розуміння і стійке запам'ятовування вивчаемого матеріалу та стимулювати пошук нових знань. В реалізації цих завдань вчителю – істориком, як раз і можуть допомогти інформаційно – комунікаційні технології, які в своїй більшості покликані зробити процес навчання більш цікавим, а відповідно і більш ефективним. Серед таких технологій в системі проблемного навчання провідне місце займає комп'ютер, який на сьогоднішній день став універсальним засобом, що дозволяє істотно оптимізувати процес навчання історії.

Під комп'ютерними технологіями навчання розуміють сукупність методів, форм і засобів навчання, які базуються на використанні сучасних комп'ютерних засобів, спрямованих на ефективне досягнення поставлених цілей навчання в певній предметній області, зокрема, історії [5, с. 78].

Місце комп'ютера в навчальному процесі в цілому, визначається типом комп'ютерної програми. Значна частина з них призначена для закріплення знань, які доцільно використовувати після засвоєння певного теоретичного матеріалу в рамках традиційної системи навчання. Але є й такі, що вдало реалізують систему проблемного навчання. Основною такою програмою для вчителя є Microsoft Power Point, яка характеризується доступністю, легкістю в користуванні і яскравістю мультимедіа – презентацій. Основною перевагою цієї програми є, по-перше, можливість змінювати зміст презентації і зберігати великі об'єми інформації, а по – друге, реальність здійснення контролю вчителем над самостійною діяльністю учня, що дозволяє підтримувати постійний зв'язок і успішно взаємодіяти один з одним. Цікавими в цьому відношенні є й інші програми пакету Microsoft Office, такі як Publisher, Word та Excel. Про функціональні мож-

ливості цих програм можна довідатись, ознайомившись зі спеціальною програмою створеною за спільної ініціативи Міністерства освіти і науки України та Інституту інноваційних технологій Intel – «Навчання для майбутнього». Програма діє в Україні починаючи з 2004 року і покликана допомагати викладачам шкіл навчитися використовувати педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології під час організації самостійної проектно-дослідницької діяльності учнів. В рамках проектів, що створюються в контексті цієї програми, використовується велика кількість проблемних завдань і запитань, які є невід'ємними складовими системи проблемного навчання.

Реалізуючи принципи дидактики комп'ютерні технології привносять в навчання нові своєрідні закономірності. Способи застосування комп'ютерних технологій у навчанні повинні визначатися віковими, фізіологічними і розумовими можливостями школярів. Крім того, навчання повинно бути мультимедійним, тобто об'єднувати і візуальні, і звукові форми надання учбової інформації [5, с. 78].

Серед напрямків використання інформаційних технологій у процесі проблемного навчання історії слід вказати на такі:

1) використання інформаційних технологій як джерела інформації (мультимедійні засоби навчання: електронні підручники, енциклопедії, презентації);

2) використання інформаційних технологій для пошуку оптимальних рішень, моделювання ситуації.

Якщо використання електронних підручників, енциклопедій є характерним для реалізації репродуктивних методів навчання, то презентації в свою чергу дають змогу ширше впроваджувати проблемний метод викладу матеріалу, а системи моделювання, на нашу думку, сприяють упровадженню проблемно-пошукового методу.

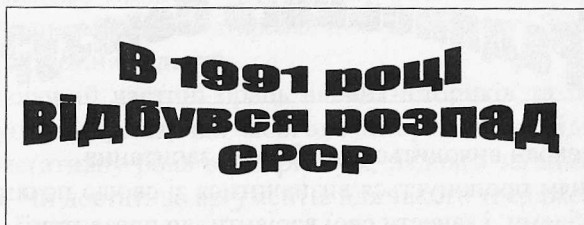
Покажемо це на прикладі розгляду теми «Перебудова та розпад СРСР (1985-1991 рр.)» в 11 класі ЗОШ. Урок проводиться в комп'ютерному класі, де учні працюють з мультимедійними презентаціями програми Microsoft Power Point.

Вступне слово вчителя:

8 грудня 1991 року між лідерами Росії, України й Білорусії була підписана Біловезька угода, яка офіційно закріпила розпад СРСР. Ця подія мала карколомне значення в історії всіх колишніх республік Радянського Союзу.

Якими ж були передумови та причини розпаду цієї, колись могутньої і, здавалося б, нездоланної держави?

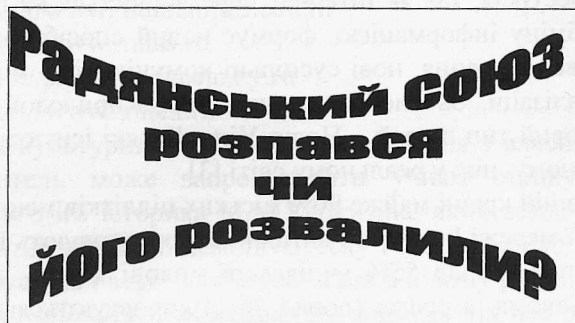
У процесі розповіді вчителя на екран виводиться перший слайд мультимедійної презентації.

Постановка проблеми і створення проблемної ситуації

Вся історія Радянського Союзу покрита грифом таємності, завуальованості та неоднозначності. Така ж ситуація склалася і з поглядами на причини його розпаду. Дискусії викликають навіть сам термін «розпад», оскільки частина істориків вважає за доцільне використовувати поняття «розвал».

На екран виводиться другий слайд мультимедійної презентації.

Розкриття основних протиріч ситуації: У зв'язку з цим існують дві точки зору: перша – розпад СРСР – закономірний результат історичного розвитку; друга – в розпаді країни винні конкретні політики, які «розвалили Радянський Союз».

Постановка проблемного питання: Чи був неминучим розпад СРСР?

Чи був неминучим розпад Радянського Союзу?

На екран виводиться проблемне запитання.

Учням пропонується визначитися зі своєю позицією щодо даної проблеми і занести свої варіанти до презентації.

Ефективність мультимедійних презентацій залежить від якості дидактичних матеріалів, майстерності вчителя, індивідуальних особливостей учнів. О. П. Мокрогуз звертає увагу на те, що інформаційні технології – це лише спосіб реалізації дидактичних завдань, тому «педагогічна, змістова організація мультимедійних презентацій (як на етапі проектування презентації, так і в процесі його використання) є пріоритетною» [6,110].

Важливу роль для реалізації інформаційних технологій у процесі проблемного вивчення історії відіграють можливості Інтернет-ресурсів, так як Інтернет перетворюється на глобальну мережу обміну інформацією, формує новий спосіб соціального життя, нове мислення, нові суспільні комунікації й можливості для їх реалізації. За висловлюванням Н.Б.Кирилової, Інтернет створив новий тип людей – Homo Virtualis, які існують скоріше у віртуальному, ніж у реальному світі [3].

У нашій країні майже 90% міських підлітків мають доступ до світової мережі Інтернет і активно використовують її з навчальною метою, понад 55% учнівської молоді мають доступ до Інтернету вдома, а решта (понад 40%) користуються ним в інтернет-клубах, у своєму навчальному закладі, у своїх знайомих та друзів [4].

З огляду на це, одним із найбільш ефективних методів удосконалення загальноосвітнього процесу у контексті проблемного навчання історії є не лише використання учбових мультимедіапродуктів, а й доступ до інформації завдяки використанню глобальних комп'ютерних мереж, і в першу чергу мережі

Інтернет. Сучасна мережа Інтернет має різнопрофільні мультимедіа-інформаційні ресурси. Інтернет можна ефективно використовувати для вирішення найрізноманітніших навчальних проблем як у школі, так і вдома.

Наведемо приклад роботи над розв'язанням проблемної задачі з теми «Монголо-татарське іго» у 7-му класі ЗОШ.

Проблемна задача:

В значній частині праць вчених-істориків та публіцистів стверджується думка, що монголо-татарське іго відіграло виключно негативну роль в історії Русі, надовго загальмувавши її розвиток. Чи достатньо аргументів для такого твердження?

Завдання учням:

- Виділіть ключові слова для інформаційного пошуку.
- Знайдіть та зберіть необхідну інформацію.
- Обговоріть та проаналізуйте зібрану інформацію.
- Зробіть висновки.
- Порівняйте ваші висновки з висновками відомих осіб.

Можливі інформаційні джерела.

Сайти:

<http://referat/narod.ru>

<http://www.newcontinent.ru>

<http://www.humanities.edu.ru>

<http://www.mtss.ru>

<http://stepanovcem.by.ru>

<http://www.rulex.ru>

Як культурний зв'язок для порівняння з власним висновком учитель може запропонувати учням оцінку монголо-татарського іго історика М.М.Карамзіна, який зазначав, що шість Батия знищило домонгольську Русь, відкрило нові реалії, які для русичів і всього людства стали в цілому руйнівними.

Найголовніша проблема, що виникає під час роботи з Інтернет, – швидко знайти потрібну інформацію, розібратися в ній, оцінити її як джерело для вирішення проблемної задачі. Співвідносно з цим роль учителя в даному випадку полягає не тільки в тому, щоб направляти пошук школярів, а й навчити їх орієнтуватися в потоці некоректної, недостовірної інформації та прищепити вміння здійснювати індивідуальний самостійний пошук.

Потрібно звернути увагу і на проблему підготовки вчителя історії, як фахівця, що вміє кваліфіковано використовувати сучасні інформаційні технології та докладати зусиль до створення на таких уроках атмосфери творчості, проблемності та позитивного емоційного стану.

Отже, сучасна система освіти і науки є об'єктом процесу інформатизації суспільства, який проявляється крізь призму активного використання інформаційно-комунікаційних технологій. Ці технології сприяють підвищенню пізнавального інтересу учнів і вступають у взаємодію з сучасними інноваційними методами і методами навчання. Особливо ефективним є використання інформаційно-комунікаційних засобів у системі проблемного навчання, що дає можливість більш широко і багатогранно розкрити особливості і продуктивність проблемних методів та істотно оптимізувати процес навчання історії.

Література

1. Десятов Д. Використання комп'ютерних програм для створення мультимедійних опорних конспектів // Історія в школі. – 2008. – № 11 – 12. – С. 53 – 55.
2. Жерлыгина С. Использование компьютерных технологий в преподавании истории // Преподавание истории в школе. – 2002. - № 8. – С. 67 – 69.
3. Кирилова Н.Б. Медиасреда российской модернизации / Н.Б.Кирилова. – М.: Академ. проект, 2005. – 400 с.
4. Медіа-культура населення України: Інформаційний бюлетень / За ред. Л.А.Найдьоновой, О.Т.Баришпольця. – К., 2008. – 52 с.
5. Мокрогуз О.П. Використання інформаційно – комунікаційних технологій у викладанні історії / Науковий вісник Миколаївського державного університету: Збірник наукових праць. – Випуск 24: Педагогічні науки / За заг. ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. – Миколаїв: МДУ, 2009. – 342 с.
6. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії / О. П. Мокрогуз. – Х.: Вид. група « Основа»: « Тріада +», 2007. – 192 с.
7. Субботина В. Интеграция и компьютеризация на уроках истории // Преподавание истории в школе. – 2006. - № 4. – С. 25 – 31.
8. Худобець О. Microsoft Power Point як інструментальне середовище вчителя історії // Історія та правознавство. – 2006. - № 5. – С. 25-27.